

Jan Wild

Słupska Ścieżka Patriotyczna

POMNIKI I MIEJSCA PAMIĘCI W SŁUPSKU W 2022 ROKU

Tuż przed wakacjami 2022 roku na słupskim rynku wydawniczym pojawiła się dawno wyczekiwana publikacja „SŁUPSKA ŚCIEŻKA PATRIOTYCZNA. Pomniki i miejsca pamięci w Słupsku w 2022 roku”. Autorami tekstów są Wacław Machura i Wojciech Skóra. Książka zawiera zdjęcia autorstwa – oprócz wyżej wymienionych – Piotra Sikorskiego i Tomasza Urbaniaka. Ikonografię zebrał i opracował P. Sikorski.

Wydawcą książki jest Fundacja Imperia. Na stronie internetowej Fundacji możemy przeczytać, że *Zadanie pod nazwą „Słupska ścieżka patriotyczna” ma służyć budowaniu wartości patriotycznych wśród mieszkańców Słupska i regionu, a także umożliwić turystom zapoznanie się z narodowym dziedzictwem w wymiarze regionu.* Publikacja książkowa w konwencji przewodnika zawiera opisy i zdjęcia miejsc upamiętniających walki wyzwolenicze, miejsca kaźni, pomniki, obeliski i tablice pamiątkowe. Opracowanie ma także być *materialnym edukacyjno-wychowawczym dla szkół, inspiracją dla mieszkańców i pomysłem dla lokalnych biur podróży.* Książka jest bezpłatnie dystrybuowana do szkół, bibliotek, centrów informacji turystycznej.

Wcześniej wspomniana Fundacja wydała we współpracy z profesorem Zbigniewem Sobiszem z Akademii Pomorskiej interesujący przewodnik pt. „Słupska ścieżka dendrologiczna”.

Skromna literatura

Dotychczasowa literatura dotycząca słupskich pomników jest bardzo skromna i obejmuje pozycje obecnie w większości trudno dostępne.

W 1981 roku na łamach „Jantarowych szlaków” (nr 4, s. 21-24) dr Józef Cieplik scharakteryzował następujące słupskie pomniki: „Powstańców Warszawy”, „Henryka Sienkiewicza”, „Zwycięstwa”, „Karola Szymanowskiego”, „Jana Kilińskiego”, „Fryderyka Chopina”, „Ludwika Zamenhofa”, „Więźniów Obozu Koncentracyjnego Stutthof” i „Martyrologii” (w Łasku Południowym). Artykuł uzupełnia mapka i sporo czarno-białych zdjęć.

Niewielką, zwartą książeczkę „Pomniki i miejsca pamięci narodowej w Słupsku” w 1988 roku opublikował prof. Zygmunt Szultka. Zawiera ona dość obszerny opis sześciu ówczesnych pomników: „Ku czci żołnierzy Armii Radzieckiej”, „Zwycięstwa i braterstwa broni żołnierzy polskich i radzieckich”, „Powstańców Warszawskich”, „Ku czci Polaków rozstrzelanych

w Łasku Południowym”, „Ku czci więźniów Podoboju Koncentracyjnego Stutthof”, „Ku czci dzieci polskich zmarłych w Słupsku w latach 1939-1945”.

W 2010 roku staraniem Centrum Informacji Turystycznej Ziemia Słupska ukazał się mini folder „Słupsk. Pomniki. Denkmäler. Monuments”. Na 10 stronach umieszczono mapkę, zdjęcia i minimalistyczny opis 24 pomników.

Do tego wykazu powinno się dodać obydwa tomy „Słupsk anno domini”: 2010 i 2011 autorstwa Tomasza Urbaniaka. W tych obszernych publikacjach autor skupił się nad następującymi pomnikami: „Klawiatura gwiazd”, „Kolumna Paula von Hindenburga”, „Ludwika Zamenhofa”, „Jana Pawła II w 40. rocznicę spływu kajakowego rzeką Słupią”, „Jerzego Popiełuszki”, „Henryka Sienkiewicza”, „Karola Szymanowskiego”, „Ofiar hitlerowskiego bestialstwa”, „Otto von Bismarcka”, „Pamięci żołnierzy Armii Czerwonej”, „Poległych w wojnie z Francją”, „Wilhelma I Hohenzollerna”, „Zwycięstwa i braterstwa broni żołnierzy polskich i radzieckich”, „Murzynka”, „W hołdzie kresowiakom”, „Pamięci urzędników i pracowników Urzędu Miasta poległych w czasie I wojny światowej”.

Zasoby internetowe

Równie skromnie przedstawia się internetowy zasób znaczących informacji o słupskich pomnikach.

„Wikipedia” – bardzo popularna szczególnie wśród młodego pokolenia encyklopedia internetowa zawiera artykuł zatytułowany „Pomniki i miejsca pamięci narodowej w Słupsku”. Materiał podzielony jest na trzy części i zawiera wykaz (stan na 16 września 2022 r.) 16 pomników, 26 obelisków i tablic pamiątkowych oraz 9 pomników wyburzonych. Całość uzupełniają przypisy. Ponadto w „Wikipedii” swoje własne strony mają cztery słupskie pomniki: „Ławeczka Jerzego Waldorffa”, „Upokorzony”, „Fryderyk Chopin” i „Jan Kiliński”.

Na oficjalnej stronie internetowej miasta (stan na 16 września 2022 r.) szczegółowo opisane są trzy pomniki: „Powstańców Warszawskich”, „Otwarta Głowa” i „Słupski tramwaj”. Wnikliwy czytelnik odnajdzie także opis pomnika „Upokorzonego” (Skwer Pierwszych Słupszczan) i 22 osób zamordowanych przez Niemców 7 marca 1945 r. (Łasek Południowy). Ten ostatni błędnie nazwano „Pomnikiem pomordowanych więźniów obozu Stutthof”.

Spśród stron nieoficjalnych najwięcej informacji o słupskich pomnikach zawiera opracowanie Rafała Cezarego Piechocińskiego „Słupsk – Paryż Północy” zamieszczone na stronie internetowej www.kostaryka.org (dostęp 26 września 2022 r.). W rozdziale 8.0 zatytułowanym „Pomniki, rzeźby i tablice” autor opisuje 17 pomników: „Henryka Sienkiewicza”, „Fryderyka Chopina”, „Jana Kilińskiego”, „Karola Szymanowskiego”, „Bogusława X”, „Ojca Pio”, „16 brygady pancerniej”, „Jerzego Popiełuszki”, „Jana Pawła II”, „Powstańców Warszawy”, „Pomordowanych robotników”, „Żołnierzy Polskich”, „Tramwaju”, „Matki Polki”, „Pomordowanych w Katyniu”, „Żołnierzy Radzieckich”, „Jeńców Wojennych”. W podrozdziale „Obeliski” wymienia: „Kamień Zamenhofa”, „Kamień Kolejowy”, „Głaz Kresowiaków”, „Obelisk Polskiego państwa Podziemnego 1939-1945”, głazy z tablicami na rondach: społecznika Witolda Zblewskiego, kardynała Ignacego Jeża, boksera Aleksego Antkiewicza, artysty plastyka Stefana Morawskiego, polityka Jacka Kuronia, dowódcy Polski Niepodległej Mieczysława Stanisława Mozdyniewicza, gen. bryg. Stanisława Grzmota-Skotnickiego, płk. Ryszarda Kuklińskiego, Zesłańców Sybiru, Konstytucji 3-go Maja, publicysty Stefana Kisielewskiego, harcmistrza Stanisława Kiejdo, polityka i samorządowca Stanisława Kądzeli, Solidarności, Staromiejskie, Inwalidów Wojennych RP, „Obelisk Spływu Kajakowego Karola Wojtyły”, „Obelisk Jerzego Popiełuszki”, „Obelisk podobozu”. Podrozdział „Rzeźby” zawiera opis następujących obiektów: Rzeźba „Otwarta Głowa”, Rzeźba Rybek, Rzeźba Odyńców, Klawiatura gwiazd, Rzeźby na osiedlu Piaśtów (kamienne rzeźby przedstawiające w różnych pozach ludzkie sylwetki, m.in.: pouczająca dziecko matka siedząca na stalowym krześle czy szczupła i długa na kilka metrów postać kobiety), Rzeźba „Upokorzony”. W kolejnym podrozdziale opisane są następujące tablice: „Osiedle 20-lecia PRL”, „Domu Kultury”, „Solidarności”, „na szkole” przy ulicy Deotymy, „wydarzeń 1970 roku”, „mordów UB”, „strażaków”, „Synagogi”, „Marty Aluchny Emalianow”, „Anatoliusza Jurenia”, „Anny Łajming”. Wśród ciekawostek autor opisuje także: „Pomnik kierowcy”, „Klasztorne relikty”, „Głazy”, „Południk 17 stopień”, „Kierunkowskazy miast partnerskich”.

Przewodnik turystyczny po miejscach pamięci

Na tle dotychczasowej literatury i ubogich informacji internetowych publikacja W. Machury i prof. W. Skóry pt. „Słupska ścieżka patriotyczna” prezentuje się wręcz znakomicie. Książka zawiera *Wstęp* i zasadniczą treść podzieloną na trzy części: *Pomniki, Tablice i murale* oraz *Miejsca pamięci wspólnej*. Całość uzupełnia

Bibliografia i Biogram. Publikacja stanowi bardzo ciekawą formę przewodnika turystycznego po słupskich miejscach pamięci.

W części pierwszej odnajdziemy 21 opisów pomników. Każdy opis uzupełniony jest czytelną mapką z zaznaczeniem lokalizacji obiektu oraz zdjęciami. W części drugiej autorzy opisali 4 murale i 37 tablic pamiątkowych. Część trzecia to opisy 11 różnorodnych miejsc, od pojedynczych pomników i tablic, aż po obiekty bardzo rozległe, jak np. lapidarium, czy mur pamięci na Starym Cmentarzu. We *Wstępie* autorzy w sposób klarowny uzasadniają kryteria doboru poszczególnych pomników do konkretnej części. Dowiadujemy się także, że autorem tekstów w części I jest prof. Wojciech Skóra, pozostałe są autorstwa Wacława Machury.

Warto dodać

Wnikliwa analiza książki skłania do złożenia autorom i wydawcy gratulacji i podziękowań za olbrzymią pracę i znakomity produkt końcowy. Fundację Imperio warto także pochwalić za zamieszczenie książki w wersji online do pobrania z ich strony internetowej (<https://fundacijimperio.b-cdn.net/wp-content/uploads/2022/06/SSP-ebook.pdf>).

Do uzupełnienia pozostało niewiele. W *Bibliografii* przy osobie Tomasza Urbaniaka brakuje pierwszego tomu „Słupsk anno domini 2010”, który zawiera znacznie więcej opisów pomników, niż tom II. Szanując dobór poszczególnych miejsc do konkretnej części opracowania, pewne zdziwienie wzbudza jednak uznanie za polskie miejsce pamięci dawnego cmentarza przy kościele mariackim. Na stronie 29 odnajdujemy zdjęcie tablicy „TE DEUM” wmurowanej z okazji 25-lecia pontyfikatu Jana Pawła II. Znajduje się ona na placu przy kościele św. Ottona. Pominięto jednak ją w opisie.

W kolejnym wydaniu warto uzupełnić materiał o takie obiekty jak chociażby: „Pomnik Dziki / Rzeźba Odyńców” (ogród zamkowy), „Pomnik – Rzeźba Rybek” (Skwer przy ul. Kopernika), „Miejsce Pamięci przedwojennych Słupszczyzan” (Cmentarz przy ul. rabina dr Maxa Josepha, sektor 7A), „Popiersie Bolesława Krzywoustego” (I LO, ul. Szarych Szeregów 15), DEKALOG – kamienie przed kościołem św. Ottona (ul. Partyzantów), tablice: „dr Jana Posmykiewicza” (ewangelicki kościół Świętego Krzyża, ul. Słowackiego 40), „kmdr. por. Stanisława Hryniewieckiego” (SP 9, ul. Małachowskiego 9), „Roberta Schumana” (V LO, ul. Deotymy 15a), „Sejmu Polskiego” (SP 11, ul. Lotha 3), „Krzysztofa Kamila Baczyńskiego” (odsłonięta 20 stycznia 2012 r. w ówczesnej siedzibie IV Liceum Ogólnokształcącego przy ul. Grottgera 13, obecnie przy ul. Zaborowskiej 3), „rocznic 2016 i 2017 roku”, przed kościołem św. Ottona (ul. Partyzantów) oraz „upamiętniająca wydarzenia z 1872, 1873 i 2003 roku” (ściana kościoła św. Ottona, ul. Partyzantów).

Istotną ciekawostką słupskich ulic są też kamienie pamięci tzw. stolpersteiny, czyli kamienie o które się potykamy. Są to pomniki ofiar nazizmu, mające postać osadzonych w bruku betonowych kostek brukowych z mosiężną tabliczką, z wrytym na niej nazwiskiem upamiętnionej osoby oraz informacją o losie, jaki ją spotkał. Stolpersteiny montowane są w chodniku, zazwyczaj w pobliżu ostatniego miejsca zamieszkania upamiętnionej ofiary nazizmu. W ten sposób upamiętniono męczeńską śmierć Żydów, Romów, ludzi niepełnosprawnych, Świadków Jehowy, homoseksualistów i członków partii politycznych. Pomniki tego typu zaczął tworzyć w latach 90. XX w. niemiecki artysta Gunter Demnig, który nadał im również nazwę. Pierw-

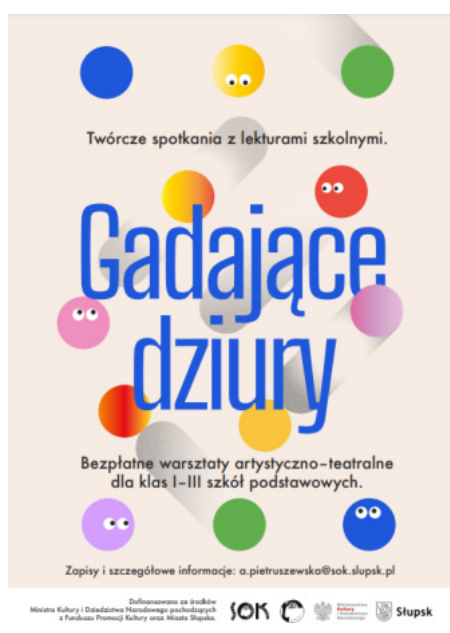

sze kamienie pamięci pojawiły się na ulicach Kolonii w 1995 r. Znajdują się one na terenie ponad 20 krajów. W Polsce zainstalowano je m.in. w Białej Podlaskiej, Łomży, Mińsku Mazowieckim, Oświęcimiu, Słubicach, Słupsku, Wrocławiu, Zamościu, Zbąszyniu, Zgorzelcu. W Słupsku można na nie trafić przy ul. Armii Krajowej 35, Kopernika 2, Krasińskiego 14A, Mickiewicza 27b, Sienkiewicza 5 czy Wojska Polskiego 9.

Jan Wild

Historyk, regionalista, prezes słupskiego Oddziału Ligi Morskiej i Rzeczej.

W drugiej połowie grudnia 2022 r. pojawi się publikacja „GADAJĄCE DZIURY. Poradnik dla nauczyciela – jak wykorzystać teatr dziur podczas zajęć edukacyjnych”. To dzieło dwóch autorek Agaty Pietruszewskiej i Agaty Andrzejczuk, które na co dzień zajmują się edukacją kulturalną w Słupskim Ośrodku Kultury. Poradnik to zbiór kilku scenariuszy zajęć edukacyjno-kulturalnych opartych na lekturach szkolnych omawianych w ramach edukacji wczesnoszkolnej. Całość publikacji jest wzbogacona zdjęciami i praktycznymi wskazówkami z warsztatów o tym samym tytule, które jesienią były realizowane w Ośrodku Teatralnym Rondo w Słupsku dla uczniów I etapu edukacyjnego. Projekt dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury oraz Miasta Słupska.

Zachęcamy do podglądania fanpage Teatr Rondo i Słupskiego Ośrodka Kultury, gdzie niebawem pojawią się informacje na temat kolportażu publikacji.